

Zero Waste vizija za modu

Poglavlje 1: Sve što nam treba je manje

Prema proizvodnji i potrošnji odjeće unutar planetarnih granica

Sažetak

rujan 2023

zerowasteurope.eu

Sažetak

'*Utjecaj potrošnje prosječnog građanina EU-a na okoliš izvan je sigurnog radnog prostora za čovječanstvo*,' zaključuje Zajednički istraživački centar Europske komisije u svom izvješću o potrošnji u EU za 2023. godinu. Smanjenje ovog utjecaja od iznimne je važnosti za EU i nacionalne vlade u narednim godinama kako bi se spriječila trostruka planetarna kriza (klima, onečišćenje i gubitak bioraznolikosti). Prelazak s linearne na kružnu ekonomiju godinama se promovira kao rješenje za prekomjernu potrošnju prirodnih resursa. Ovaj rad pokazuje nedostatke tog pristupa i argumentira drastično smanjenje upotrebe materijala i implementaciju načela dostatnosti. Tekstilni sektor brze mode izdvojen je kao jedan od najutjecajnijih tokova otpada² koji služi kao primjer za prijelaz. Dokazi pokazuju da čak i uz predviđene mjere veće učinkovitosti u industriji, razlika u emisijama od 40% ostaje do 2030.³ Izniman rast sektora je olakšan sve većom upotrebom jeftinih, sintetičkih vlakana iz fosilnih izvora i preseljenjem proizvodnje u države s lošim radničkim i ekološkim standardima. Preokret ovog trenda zahtijevat će aktivnu državnu intervenciju na različitim razinama.

Rad istražuje tri ključna područja intervencija koje bi vlade i donositelji odluka trebali razmotriti u nastojanju da tekstilni sektor vrate u sklad s planetarnim granicama. Za postizanje željenog rezultata vjerojatno će biti potrebna pametna kombinacija predloženih mjera:

- Postavljanje *zakonskih granica* na razini EU. Identificirali smo tri ključne poluge: Prvo, zabrana uništavanja neprodane robe od strane velikih poduzeća. Iako je Europski parlament nedavno glasovao za mjeru u okviru eko-dizajna, ona se sada mora prenijeti brzo i opće. Drugo, budući da mjere za sprječavanje stvaranja otpada u EU-u još nisu dale opipljive rezultate, predložimo konkretne ciljeve za sprječavanje nastanka tekstilnog otpada koji će potaknuti politički proces i odlučne mjere u državama članicama. Cilj bi se mogao postaviti na smanjenje tekstilnog otpada za jednu trećinu do 2040. u usporedbi s 2020., na temelju proračuna održive uporabe PET-a i poliesteru. I, treće, uvođenje cilja za korištenje resursa. Dok su ciljevi uobičajeni u drugim područjima, cilj za korištenje primarnih resursa kasni. Predložimo transformaciju zakonodavstva EU o otpadu u 'Okvirnu direktivu o resursima' u skladu s ciljem od 1,5 stupnja, crpeći inspiraciju od država članica EU koje su se već odvažile smanjiti svoj materijalni otisak.

¹ "Klimatske promjene 2022., Ublažavanje klimatskih promjena, sažetak za kreatore politika," IPCC, 2022., [ipcc.ch/report/ar6/wg3/downloads/report/IPCC_AR6_WGIII_SPM.pdf](https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg3/downloads/report/IPCC_AR6_WGIII_SPM.pdf), str. 35.

² "Dostatnost", ifeu, 2023., ifeu.de/en/topics/energy/sufficiency/.

³ "Trostruka planetarna kriza: Stvaranje novog odnosa između ljudi i Zemlje", UNEP, 2020., [unep.org/news-and-stories/speech/triple-planetary-crisis-forging-new-relationship-between-people-and-earth?gclid=Cj0KCQjwuZGnBhDIARISACxbAVi5EIOFSkM3kl588NiApJ40EEToHW62tR-1KnhmMJ_p5NMsXzHWPfMaAuB7EALw_wcB](https://www.unep.org/news-and-stories/speech/triple-planetary-crisis-forging-new-relationship-between-people-and-earth?gclid=Cj0KCQjwuZGnBhDIARISACxbAVi5EIOFSkM3kl588NiApJ40EEToHW62tR-1KnhmMJ_p5NMsXzHWPfMaAuB7EALw_wcB).

- Korištenje *novčanih poticaja*. Prvo, provedbom shema proširene odgovornosti proizvođača (EPR) koje nadilaze ono što je predloženo u okviru revizije Okvirne direktive o vodama kako bi se proizvođači brze mode držali odgovornima za otpad koji njihovi proizvodi stvaraju. U tu svrhu, EPR shema u EU mora biti revidirana kako bi išla dalje od pokrivanja troškova i uključila alate za rješenja za prevenciju, popravak i ponovnu upotrebu. EPR bi se također trebao koristiti kao porez na broj artikala stavljenih na tržište, nagrađujući tvrtke koje prihvaćaju kružne aktivnosti. Drugo, ekološki porezi, koji se već primjenjuju na energetski i prometni sektor, mogli bi se proširiti na izvorne materijale, posebice na izvornu plastiku, s obzirom na dominantnu ulogu sintetičkih vlakana u brznoj modi. Međutim, porezi moraju biti nadopunjeni socijalnim programima poput naknade za ugljik i sheme dividende. Treće, iako trenutni financijski sustav nije prikladan za prijelaz na dostatnost zbog svoje prirode usmjerene na profit, proces taksonomije EU trebao bi biti prvi korak u usmjeravanju ulaganja prema poslovima bez otpada. Ovaj mehanizam treba poboljšati kako bi se spriječio "greenwashing" i ažurirati taksonomijom koja ne samo da nagrađuje, već i kažnjava ulaganja štetna za okoliš.
- Stvaranje *kulture dostatnosti*. Prvi korak prema uspostavljanju životnog stila dostatnosti je odvratanje od prekomjerne potrošnje. Dominantni poslovni model modne industrije oslanja se na uvjeravanje građana da kontinuirano kupuju nove modne trendove. Pa ipak, kvantificiranje dostatnosti odjeće i određivanje koliko je 'dovoljno' je stalni istraživački pothvat. Javna politika ima dugo nasljeđe pokušaja promjene ponašanja potrošača kroz kampanje podizanja javne svijesti i školske programe. Čak je i 'uređivanje izbora' uspostavljeno za druge proizvode poput duhana ili automobila. Zakon o zaštiti potrošača također bi mogao igrati ulogu u zaštiti potrošača od reklama koje dovode u zabludu ili čak potpunog obuzdavanja reklama. Štoviše, promicanje popravka i ponovne uporabe od najveće je važnosti, jer ponovna uporaba odjeće može značajno smanjiti potrebu za novom odjećom i istovremeno stvoriti nova radna mjesta. Međutim, ključno je osigurati da ponovna uporaba odjeće pridonese ukupnom smanjenju potrošnje nove odjeće, a vladine mjere moraju ponovnu uporabu i popravak učiniti isplativima. Na kraju, značajan problem je hiperprodukcija modnih marki, jer se 30% odjeće ne prodaje potrošačima.⁴Kako bi se to riješilo, poslovni modeli bez otpada moraju zamijeniti postojeće. Predložimo neke bitne kriterije za one tvrtke koje zaslužuju javnu potporu i naglašavamo važnost alternativnih modela razmjene.

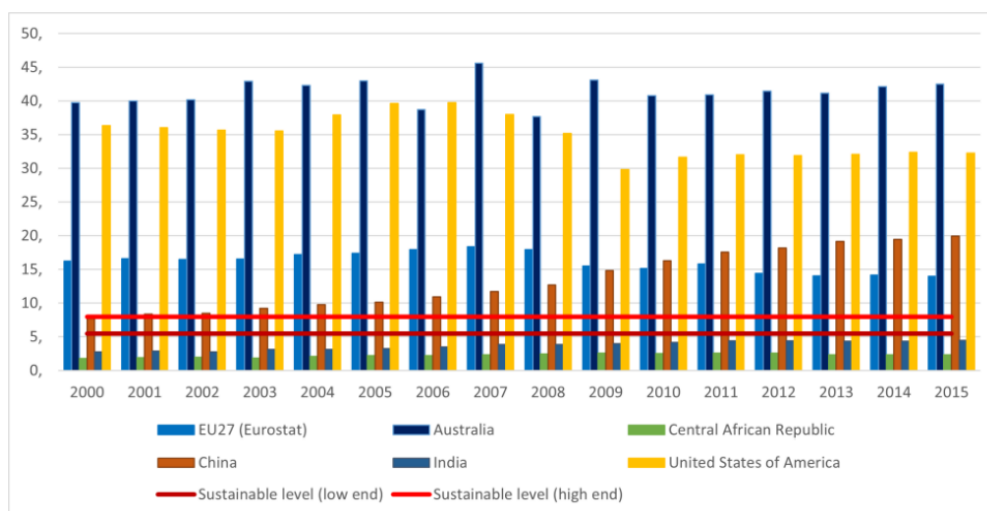
Ovaj je rad prvo poglavlje dvodijelne serije o modi i tekstilu organizacije Zero Waste Europe. Istražujemo tekstil i modu kroz cijeli lanac vrijednosti, počevši od potrebe za smanjenjem ukupne proizvodnje i potrošnje. Sljedeće poglavlje o cirkularnosti opisat će kako odjeću koju proizvodimo treba dizajnirati, koristiti, ponovno koristiti, reciklirati i tretirati na kraju životnog vijeka.

Registrijate se ovdje za novosti o našem budućem radu

⁴ "Consumer Research for ECAP 2016-2019," WRAP, 2019, ecap.eu.com/wp-content/uploads/2019/12/Consumer-Research-for-ECAP.pdf.

Zašto nam je potrebna dostatnost?

Trostruka planetarna kriza (klima, priroda i zagađenje) ⁵potaknuta je stalnom visokom potražnjom za prirodnim resursima. Količina resursa koja se koristi za zadovoljenje potreba i želja Europljana mjeri se metrikom materijalnog otiska, koja zbraja materijale potrebne za proizvodnju dobara koja građani Europske unije (EU) traže. Materijalni otisak EU je na neodrživim razinama, kao što je prikazano u nastavku.

Slika 1: EU27 Eurostat procjena materijalnog otiska u usporedbi s odabranim drugim zemljama i naznaka održivih granica, [IEEP \(2022\)](#)

Zajednički istraživački centar Komisije (JRC) nedavno je zaključio sljedeće: 'da je utjecaj potrošnje prosječnog građanina EU-a na okoliš izvan sigurnog operativnog prostora za čovječanstvo zbog nekoliko utjecaja - klimatskih promjena, slatkovodne ekotoksičnosti i neodrživog korištenja resursa (fosilna goriva, minerali i metali).'⁶

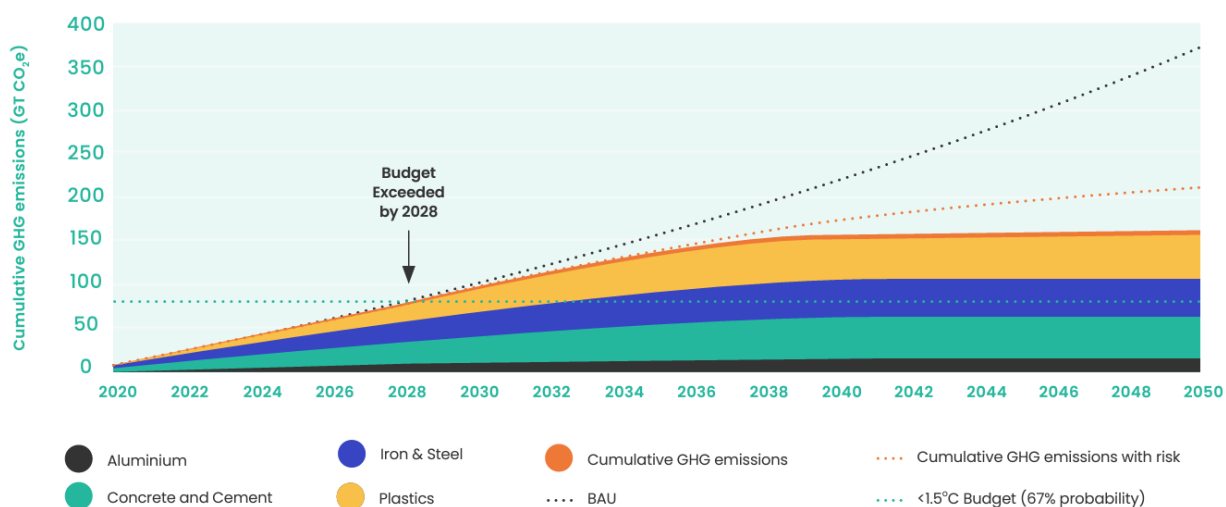
Štoviše, nedavna studija koju su izradili Eunomia i Zero Waste Europe (ZWE) otkrila je da globalne projekcije za sveukupnu ekstrakciju i preradu sirovina vjerojatno neće biti dovoljne za postizanje neto nulte emisije do 2050. godine i za ograničavanje globalnog zagrijavanja na 1,5 stupnja Celzijusa. Proračun CO₂ vjerojatno će biti premašen za faktor pet, s rezultatom da bi se globalno zatopljenje povećalo za 2,5 stupnja.⁷ Dokazi pokazuju da iako je produktivnost resursa EU porasla za 35% od 2000. godine, prosječni građanin još uvijek troši gotovo 14 tona materijala svake godine, a mnogi resursi o kojima ovisimo dolaze izvan EU. Otprilike polovica svih emisija

⁵ "Otisak potrošnje i domaći otisak: Procjena utjecaja potrošnje i proizvodnje u EU na okoliš," JRC, 2023., eplca.jrc.ec.europa.eu/uploads/JRC128571_S4P_ConsumptionFootprint.pdf, str.5.

⁶ i: Ciljevi smanjenja otpada predviđeni su samo za vrlo mali broj tokova otpada; za ambalažu u skladu s predloženom Uredbom o ambalaži i ambalažnom otpadu (PPWR), te za otpad od hrane u skladu s Rezijom Okvirne direktive o otpadu (WFD) 2023. godine.

⁷ "Što je odrast", odrast, 2023. degrowth.info/degrowth.

stakleničkih plinova proizlazi izravno iz potrošnje. Čak i ako u obzir uzmemo samo četiri kategorije materijala (aluminij, beton, željezo i čelik te plastiku), cilj od 1,5 stupnjeva postaje nedostižan.

Slika 2: Kumulativne emisije stakleničkih plinova za četiri materijala, [Eunomia \(2023.\)](#)

Kružno gospodarstvo promiče se kao način za povećanje materijalne učinkovitosti i smanjenje utjecaja naše potrošnje, kao što je navedeno u *Akcijskom planu za kružno gospodarstvo (CEAP) EU-a*.⁸ Međutim, kružna ekonomija nije dovoljna i fokus se doista mora staviti na smanjenje potrošnje, kako ističu članovi International Resource Panela.⁹ Najnovija porazna analiza globalnog kružnog gospodarstva to potvrđuje; Izvješće Circular Gap za 2023. pokazalo je smanjenje globalne cirkularnosti s 9,1% u 2018. na 7,2% u 2023. zbog povećane upotrebe izvornog materijala.¹⁰

U središtu dileme nalazi se 'Jevonsov paradoks', prvi put opisan prije više od 150 godina, definirajući vezu između učinkovitosti i rasta: dobiti u učinkovitosti omogućuju veću proizvodnju i potrošnju, što zauzvrat povećava ekstrakciju još više primarnih resursa i stvaranje otpada. Stoga politika usmjerena na poboljšanje učinkovitosti ne donosi automatski korist okolišu¹¹ – fenomen poznat i kao 'rebound efekt'.

⁸ "Tekstil i okoliš", Europski parlament, 2022.,

[eurparl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729405/EPRS_BRI\(2022\)729405_EN.pdf](https://eurparl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729405/EPRS_BRI(2022)729405_EN.pdf).

⁹ "Održivost i kružnost u tekstilnom lancu vrijednosti: Globalna provjera stanja", Program UN-a za okoliš, 2020.,

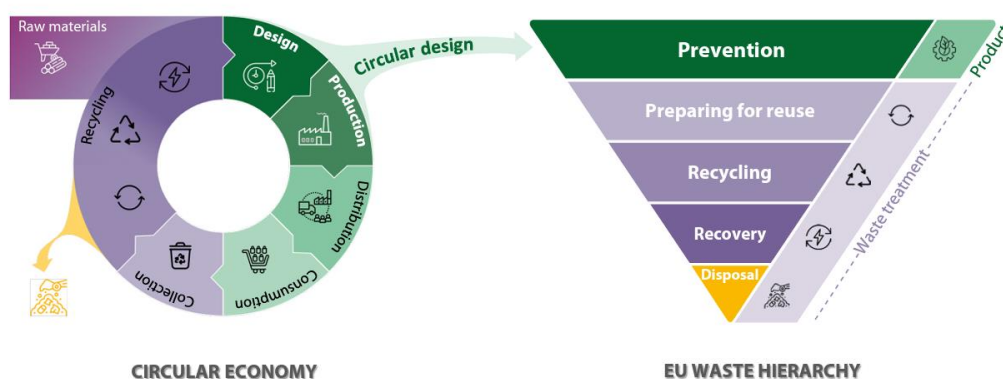
wedocs.unep.org/20.500.11822/34184.

¹⁰ Europska komisija. 2020. "Novi akcijski plan za kružno gospodarstvo." Eur-Lex.europa.eu. 11. ožujka 2020. eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1583933814386&uri=COM:2020:98:FIN.

¹¹ Fletcher, Kate. 2014. Održiva moda i tekstil. (drugo izdanje). Earthscan, London.

Čini se da apsolutno razdvajanje gospodarskog rasta i korištenja resursa ostaje pusti san. Dok se apsolutno odvajanje može promatrati na domaćem tržištu, što znači da se domaći utjecaj na okoliš smanjio dok je BDP rastao između 2010. i 2018., kada se uzme u obzir globalna trgovina, moguće je samo relativno odvajanje.¹²

Iako, u načelu, politika EU ima uspostavljenu hijerarhiju o tome kako postupati s našim resursima, to se u praksi ne primjenjuje učinkovito. Hijerarhija otpada u EU jasno daje prioritet sprječavanju otpada, intervenciji na razini proizvoda, u odnosu na kružne aktivnosti poput ponovne upotrebe i recikliranja, no zakonodavstvo često zaostaje za uvođenjem mjera prevencije.¹³

Slika 3: Faze kružnog gospodarstva u odnosu na sprječavanje stvaranja otpada u EU, [Europski revizorski sud \(2023.\)](#)

Ako povećana učinkovitost materijala kroz dugovječnost, ponovnu upotrebu ili recikliranje ne rezultira smanjenom ukupnom potrošnjom materijala, kružno gospodarstvo izgubilo je svoj 'raison d'être'.

Na međunarodnoj razini, *Kunming-Montreal Globalni okvir za bioraznolikost* identificirao je korištenje resursa kao glavni pokretač gubitka bioraznolikosti i postavio sljedeći cilj: 'Do 2030. smanjiti globalni otisak potrošnje na pravičan način, uključujući prepolovljenje globalnog bacanja hrane, značajno smanjenje prekomjerne potrošnje i značajno smanjenje stvaranja otpada, kako bi svi ljudi dobro živjeli u skladu s Majkom Zemljom.'¹⁴ EU je obvezna djelovati u skladu s tim, a put naprijed za postizanje ovog cilja čini se jasnim: kolektivno samoograničenje. Ograničavanje primarne proizvodnje može osigurati da gospodarstvo ne prijeđe planetarne granice i da se očekivani dobici učinkovitosti ne izjalove i dovedu do sve veće potrošnje resursa. Ovo je osobito važno među populacijama koje prekomjerno konzumiraju na globalnom sjeveru jer bi tamošnja smanjena

¹² "Izvan kružne mode," Zero Waste Europe, 2023., zerowasteurope.eu/wp-content/uploads/2023/01/Jan23-ZWE_Beyond-Circular-Fashion_-Report.pdf.

¹³ "Je li neto nula dovoljna za sektor materijala?", Zero Waste Europe i Eunomia, 2022., zerowasteurope.eu/library/is-net-zero-enough-for-the-materials-sector.

¹⁴ "Pregled razloga odlaganja odjeće," Istraživanje odjeće, Kirsi Laitala i Ingun Grimstad Klepp, 2022., clothingresearch.oslomet.no/2022/10/19/review-of-clothing-disposal-reasons/.

potrošnja ostavila dovoljno prostora za potrošnju populacijama s premalom potrošnjom da zadovolje svoje potrebe.¹⁵

U tu se svrhu sve više istražuje dostatnost kao strategija održivosti za energetske i prehrambene sustave. Prema definiciji Međuvladinog panela o klimatskim promjenama (IPPC), 'politike dostatnosti su skup mjera i svakodnevnih praksi kojima se izbjegava potražnja za energijom, materijalima, zemljom i vodom, a istovremeno osigurava dobrobit za sve unutar planetarnih granica.'¹⁶Kao strategija, nastoji smanjiti apsolutnu potrošnju resursa i energije.¹⁷U ovom kontekstu, važno je napomenuti da se potrošnja događa unutar društvene sfere: *'ljudi konzumiraju kako bi zadovoljili svoje biološke potrebe, društvena očekivanja i kako bi zadovoljili želje. No, ljudi također troše na način na koji uglavnom troše jer su na to prisiljeni prevladavajućom infrastrukturom i društvenim normama,* 'kako je nedavno rekao dr. Lewis Akenji, član Komisije za transformacijsku ekonomiju Earth4All.¹⁸Ono što je potrebno za tranziciju dostatnosti su nove vrijednosti koje izazivaju ono što se danas doživljava kao uspjeh.¹⁹Dva su puta da dovoljnost postane stvarnost: uređivanje izbora i društvena inovacija – uklanjanje najštetnijih izbora i stvaranje gospodarstva temeljenog na skrbi i dobrobiti.²⁰

Dostatnost u modnom sektoru

Uvođenje dostatnosti i smanjenja u cijelom gospodarstvu može biti zastrašujuća perspektiva. Međutim, kada se sektor modnog tekstila uzme kao primjer, on postaje mnogo jednostavniji za shvatiti i može poslužiti kao model za druge industrije. Postizanje dostatnosti zahtijeva značajne reforme gospodarstva u cjelini koje daleko nadilaze opseg ovog rada i uključuju uvođenje distribucijskih sustava za lokalnu i globalnu pravednost popraćenih uključivim, participativnim procesima, npr. okupljanjima građana.²¹

¹⁵ "Strategija EU-a za održivi i kružni tekstil", Europska komisija, 2022., environmental.ec.europa.eu/publications/textiles-strategy_en.

¹⁶ "Promišljanje o tome što želimo cijeniti kao društvo – pitanja i odgovori s dr. Lewisom Akenjijem," Earth4All, 2022., earth4all.life/views/reflecting-what-we-want-to-value-as-a-society-a-qa-with-dr-lewis-akenji/.

¹⁷ "Promišljanje o tome što želimo cijeniti kao društvo – pitanja i odgovori s dr. Lewisom Akenjijem," Earth4All, 2022., earth4all.life/views/reflecting-what-we-want-to-value-as-a-society-a-qa-with-dr-lewis-akenji/.

¹⁸ "Globalni okvir bioraznolikosti Kunming-Montreal, odluka 15/4," UNEP, Konvencija o biološkoj raznolikosti, 2022., cbd.int/gbf/, cilj 16.

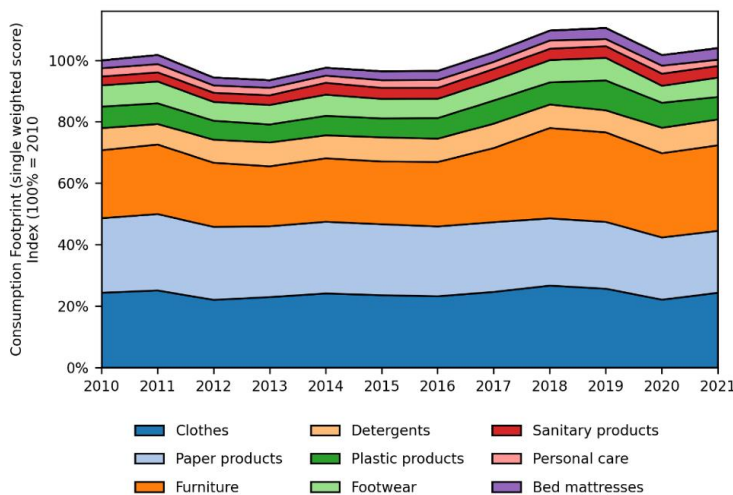
¹⁹ "Izješće o jazu u kružnosti", Circle Economy, 2023., circularity-gap.world/2023.

²⁰ „Kružna ekonomija nije dovoljna – moramo i manje trošiti,” Anders Wijkman, suradnik Earth4All i član Međunarodnog odbora za resurse, i Janez Potochnik, supredsjedavajući, Međunarodni panel za resurse, suradnik Earth4All, 2023., earth4all.life/views/kružna-ekonomija-nije-dovoljna-trebamo-manje-trošiti/.

²¹ "Put za neto-nulte emisije za sektor odjeće," Institut za svjetske resurse, 2022., <https://www.wri.org/technical-perspectives/roadmap-net-zero-emissions-apparel-sector>.

Ako se ne riješi holistički, smanjenje upotrebe resursa u jednom sektoru moglo bi izazvati dodatni rast u drugim sektorima zbog oslobađanja resursa, što bi rezultiralo ukupnim nepromijenjenim utjecajem na okoliš. Stoga modni tekstil smatramo ulaznom točkom za veću tranziciju u društvo s nula otpada. Nedostaci ovog pristupa studije slučaja moraju se nadopuniti dodatnim istraživanjem u drugim sektorima.

Kada se pobliže pogleda otisak potrošnje 'odjeće' među ostalim kućanskim potrepštinama, postaje očito da oni zauzimaju značajan udio.

Slika 4: Evolucija područja potrošnje dobara kućanstva za EU-27 između 2010. i 2021., [JCR \(2023.\)](#), str.33

Razmjeri modne hiperprodukcije i potrošnje su zapanjujući. Svake godine prosječni Europljanin kupi 26 kg tekstila i proizvede približno 11 kg tekstilnog otpada. Samo polovica rabljene odjeće skuplja se za ponovnu uporabu ili recikliranje, a kako recikliranje tekstila u nove komade odjeće gotovo da i ne postoji (otprilike 1%), velika većina prikupljene odjeće završi u izvozu i na kraju spaljuje ili odlaže na odlagalište (87%).²²

Štoviše, implikacije tekstilne industrije su alarmantne: u EU potrošnja tekstila stvara četvrti najveći negativni utjecaj na okoliš i klimu, kao i treći najveći na korištenje vode i zemljišta (uzimajući u obzir utjecaj na globalnoj razini).²³ Čak i kada se mjere učinkovitosti provode u opskrbnom lancu, npr. energetska i materijalna učinkovitost, prelazak na 100% obnovljivu energiju i održivije materijale, još uvijek postoji jaz od gotovo 40% (u usporedbi s emisijama u 2019.) potrebnih smanjenja emisija kako bi se ispunio cilj od 1,5 stupnja, prema modelu Svjetskog instituta za resurse.²⁴

²² "Promišljanje o tome što želimo cijeniti kao društvo – pitanja i odgovori s dr. Lewisom Akenjijem," Earth4All, 2022., earth4all.life/views/rethinking-what-we-want-to-value-as-a-society-a-qa-with-dr-lewis-akeniji/.

²³ "Nova energija za Europu", ZWE, 2022., zerowasteurope.eu/library/new-energy-for-europe/.

²⁴ "Strategija EU-a za održivi i kružni tekstil", Europska komisija, 2022., environmental.ec.europa.eu/publications/textiles-strategy_en.

Između 2000. i 2015. globalna prodaja odjeće udvostručila se, što je povećanje nesrazmjerno rastu stanovništva od oko 20%.²⁵ Zapravo, na svijetu već postoji dovoljno odjeće za odijevanje sljedećih šest generacija.²⁶ Ali što pokreće rast u sektoru? U EU su cijene pale za 30% između 1996. i 2018. u odnosu na inflaciju. Ovaj razvoj omogućila je sve veća upotreba jeftinih, sintetičkih vlakana iz fosilnih izvora²⁷ i preseljenje proizvodnje u države s lošim radnim i ekološkim standardima.²⁸ Naknadni porast modnih trendova koji se brzo mijenjaju²⁹ rezultirao je 'potrošnjom stila'³⁰ umjesto potrošnje za zadovoljenje fizičkih potreba. Dominantni poslovni model modne industrije stoga se oslanja na uvjerenje potrošača da kontinuirano prate i kupuju nove modne trendove. Konstantno digitalno oglašavanje i raširena uporaba društvenih medija također su pridonijeli ovom trendu.³¹ Dokazi pokazuju da se u 63% slučajeva odjeća baca zbog lošeg pristajanja i percipirane vrijednosti, umjesto zbog stvarne kvalitete odjeće.³² Nedavno istraživanje rasvijetlilo je koridore održive potrošnje za modu i naglašava da oko pet novih odjevnih predmeta po osobi godišnje predstavlja održivu razinu potrošnje.³³

Prekomjerna proizvodnja u sektoru uobičajena je zbog modela koji se temelji na prognozama, a ne na temelju potražnje. Dokazi pokazuju da se 30% proizvedene odjeće uopće ne prodaje potrošačima, otkrivajući kako je prekomjerna proizvodnja uključena u poslovne modele sektora.³⁴ Ovi nalazi dovode u pitanje sposobnost

²⁵ "Neprikladno, nepošteno, nemoderno," HotorCool, 2022., hotorcool.org/wp-content/uploads/2022/12/Hot_or_Cool_1_5_fashion_report.pdf.

²⁶ "Otisak potrošnje i domaći otisak: Procjena utjecaja potrošnje i proizvodnje u EU na okoliš," JRC, 2023., eplca.jrc.ec.europa.eu/uploads/JRC128571_S4P_ConsumptionFootprint.pdf, str.5.

²⁷ "Utjecaj proizvodnje tekstila i otpada na okoliš (Infografika)," Europski parlament, 2023., europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20201208ST093327/the-impact-of-textile-production-and-waste-on-the-environment#:~:text=Tekstilni%20otpad%20na%20odlagalištima%20i%20niske%20recikliranja%20stope&text=Euopljani%20troš%20skoro%2026%20kilograma.

²⁸ "Resursi za bolju budućnost: Jevons Paradox," Resilience, 2020., resilience.org/stories/2020-06-17/jevons-paradox/.

²⁹ "5 zemalja s najvećim proizvođačima odjeće na svijetu," Insider Money, 9. svibnja 2023., insidermonkey.com/blog/5-biggest-clothing-manufacturing-countries-in-the-world-1138812/5/.

³⁰ „Kružna ekonomija nije dovoljna – moramo i manje trošiti,” Anders Wijkman, suradnik Earth4All i član Međunarodnog odbora za resurse, i Janez Potochnik, supredsjedavajući, Međunarodni panel za resurse, suradnik Earth4All, 2023., [earth4all.life /views/kružna-ekonomija-nije-dovoljna-trebamo-manje-trošiti/](https://earth4all.life/views/kružna-ekonomija-nije-dovoljna-trebamo-manje-trošiti/).

³¹ "Predstavljamo "Just Transition Toolkit" for the Textile and Garment Supply Chain in Asia," ILO, 2023., ilo.org/asia/media-centre/multimedia/WCMS_890197/lang--en/index.htm&sa=D&source=docs&ust=1692791193955092&usg=AOvVaw3d6a7vUBE2tgREgVYjlmw8.

³² "Strategija EU-a za održivi i kružni tekstil", Europska komisija, 2022., environmental.ec.europa.eu/publications/textiles-strategy_en.

³³ "Tekstil i okoliš", Europski parlament, 2022., [europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729405/EPRS_BRI\(2022\)729405_EN.pdf](https://europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729405/EPRS_BRI(2022)729405_EN.pdf).

³⁴ "Otisak potrošnje i domaći otisak: Procjena utjecaja potrošnje i proizvodnje u EU na okoliš," JRC, 2023., publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128571.

Strategije EU-a za održivi i kružni tekstil da smanji utjecaj na okoliš predviđenim mjerama za dizajn, označavanje, zahtjeve za informacijama, prikupljanje i recikliranje.³⁵

Svakako, smanjenje proizvodnje postavlja pitanje gubitka radnih mjesta: kako se količine proizvodnje mogu globalno smanjiti na pravedan način? Ako se proizvodi manje novih odjevnih predmeta, manje će radnika biti potrebno u sektoru, posebno na globalnom jugu, budući da su zemlje s najvećim proizvođačima odjeće Kina, Indija i Pakistan.³⁶ Neki poslovi mogli bi prijeći s proizvodnje na popravak, obnovu, prikupljanje, sortiranje ili recikliranje rabljene odjeće. Međutim, kako bi se osigurala dobrobit svih radnika, bit će potrebna šira društvena promjena i aktivna vlada. U tom smislu, također je važno zapamtiti nedostatke trenutnog sustava proizvodnje tekstila, sa svojim globalnim lancima opskrbe, raznolikim igračima i malim profitnim maržama, što mnogima ne osigurava pristojan posao i sredstva za život te je hitno potrebna revizija toga.³⁷ Istraživanja i smjernice za pravednu tranziciju u opskrbnom lancu tekstila i odjeće postupno se razvijaju.³⁸

U sljedećim odjeljcima predstavljamo političke opcije i druge intervencije za prijelaz na modni sektor koji se temelji na načelu dostatnosti i usklađen je s planetarnim granicama. Potrebna su daljnja istraživanja kako bi se procijenilo koje su intervencije najprikladnije za olakšavanje prijelaza i kako one međusobno djeluju. Malo je vjerojatno da će pristup koji odgovara svima riješiti problem. Konačno, kreatori politika, vlade i vlasti moraju imati hrabrosti krenuti naprijed i testirati ove opcije. Nadamo se da će ovo potaknuti značajne promjene na svim razinama, od lokalnih zajednica do globalnog upravljanja.

³⁵ Cho, Erin, Shipra Gupta i Youn-Kyung Kim. 2015. "Stilska potrošnja: njeni pokretači i uloga u održivoj potrošnji odjeće." *International Journal of Consumer Studies* 39 (6): 661–69. doi.org/10.1111/ijcs.12185.

³⁶ "Put za neto-nulte emisije za sektor odjeće," Svjetski institut za resurse, 2022., wri.org/technical-perspectives/roadmap-net-zero-emissions-apparel-sector.

³⁷ "Strategija EU-a za održivi i kružni tekstil", Europska komisija, 2022., environmental.ec.europa.eu/publications/textiles-strategy_en.

³⁸ "Haljina i grad: komparativna studija o politici zaštite okoliša odjeće i tekstila u pet europskih gradova," Maldini, Iran, Laitala, Vitterso, Jestratijević, Amaral, Vladimirova, 2021., tugraz-verlag.at/en/gesamtverzeichnis/uncategorized/proceedings-of-the-20-european-roundtable-on-sustainable-consumption-and-production-ebook/.

Zero Waste Europe europska je mreža zajednica, lokalnih vođa, stručnjaka i pokretača promjena koji rade na uklanjanju otpada u našem društvu. Zalažemo se za održive sustave i redizajn našeg odnosa s resursima, kako bismo ubrzali pravedan prijelaz na društvo bez otpada, za dobrobit ljudi i planeta. www.zerowasteurope.eu

Zero Waste Europe zahvaljuje na financijskoj pomoći Europske unije. Isključivu odgovornost za sadržaj ovog materijala snosi Zero Waste Europe. Materijal ne odražava nužno mišljenje gore spomenutog donatora. Donator se ne može smatrati odgovornim za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u materijalu.

Autori: Theresa Mörsen

Urednice: Aline Maignet, Ana Oliveira, Dorota Napierska, Esra Tat, Jack McQuibban, Joan Marc Simon, Lauriane Veillard, Nanna Bille Cornelsen, Manon Jourdan

Datum: rujan 2023

Opće informacije: hello@zerowasteeurope.eu

Mediji: news@zerowasteeurope.eu

Teme vezane uz gradove: cities@zerowasteeurope.eu

zerowasteeurope.eu

www.zerowastecities.eu

www.missionzeroacademy.eu

